

En defensa del dret a la desobediència civil

Jordi Mir

La desobediència civil no violenta ha esdevingut una pràctica defensada i utilitzada per amplis sectors de la població a Catalunya, segurament mai abans tant com avui. Però, tot i això, no s'ha generat un debat sobre les implicacions d'aquesta pràctica, segurament perquè el moviment independentista, majoritàriament, ha assumit aquesta pràctica com una astúcia més que com a desobediència. **S'ha preferit parlar d'una obediència popular que desobediència a la llei.** Aquest debat i la reivindicació de la desobediència civil l'hauríem de fer perquè ens pot permetre avançar pel camí d'obtenir més i millor democràcia.

Hannah Arendt, la filòsofa alemanya que va fugir del nazisme, va arribar als Estats Units d'Amèrica i allà va viure una dècada de gran mobilització social: els seixanta. Va conèixer de prop el moviment pels drets civils, el moviment universitari, la contestació a la guerra del Vietnam... I va prendre consciència de la importància de la desobediència civil no violenta, que formava part les formes d'actuació d'aquestes mobilitzacions. **La gran presència de la desobediència civil va fer que Arendt es preguntés com es podia incorporar la desobediència a la legalitat davant la crisi de la societat nord-americana.** No es podia viure en contra la desobediència.

Arendt no pren partit necessàriament a favor d'aquestes aquestes reivindicacions, ni per les seves formes d'actuar. Ella les analitza. Però sí considera que la desobediència s'ha arrelat a la societat i que se li ha de buscar un lloc. No s'ha d'eliminar la desobediència civil no violenta, aporta i molt. **Una societat que es vulgui democràtica serà millor en termes de qualitat democràtica si incorpora la desobediència i pitjor si la persegueix i reprimeix.** Fins i tot podem pensar que Arendt defensa fer legal la desobediència perquè està molt preocupada per la possibilitat de l'agreujament del conflicte; és a dir, des d'una perspectiva d'ordre.

La desobediència civil no és un tipus d'acció fàcil, ni còmode, ni que es faci per gust... Per què hi ha qui decideix mobilitzar-des de la desobediència civil? Arendt dirà: "La desobediència civil sorgeix quan un significatiu nombre de ciutadans s'ha arribat a convèncer o bé que ja no funcionen els canals normals de canvi i que les seves queixes no seran escoltades o no donaran lloc a accions ulteriors, o bé, per contra, que el Govern està a punt de canviar i s'ha embarcat i persisteix en maneres d'acció en que la legalitat i constitucionalitat generen greus dubtes".

Allò que Arendt va escriure pensant en els Estats Units dels anys seixanta, serveix també per a altres societats en altres moments històrics. Serveix per a l'Espanya actual, per exemple. En els últims anys hem vist emergir grans mobilitzacions com el 15M, la PAH o el moviment independentista on la desobediència civil està molt present. **Arendt, en el canvi de dècada dels seixanta als setanta, fa una anàlisi que ens serveix avui per la crisi institucional i de representació que vivim:** "El mateix Govern representatiu es troba avui en crisi, en part perquè ha perdut, en el curs del temps, totes les institucions que permetien la participació efectiva dels ciutadans i en part pel fet de veure's afectat per la malaltia que pateix el sistema de partits: la burocratització i la tendència dels dos partits a representar únicament la seva pròpia maquinària".

Atac a la democràcia o intent per aprofundir-la?

Avui podem recuperar la preocupació d'Arendt per l'espai que ha de tenir en una democràcia la desobediència, continua tenint sentit. Tot i que el president Puigdemont, i abans Mas, repeteixin que ells no desobeeixen, sinó que obeeixen a la seva societat, estem davant d'una mobilització que s'articula des de la desobediència a unes lleis i unes autoritats que es consideren injustes al no

permetre de cap manera l'expressió de la ciutadania sobre la independència de Catalunya. Assumir la desobediència sembla no ser una cosa desitjable per part del PDeCat, fins i tot per ERC. **Han optat per l'astúcia arribant a criticar, fins i tot, a qui ha defensat la desobediència. És probable que ho hagin fet per motius de defensa legal i per motius polítics.** Probablement no s'ha volgut obrir la porta a legitimar altres pràctiques desobedients que aquestes formacions polítiques habitualment han perseguit o no els han donat suport.

Assumir l'existència de la desobediència i tot allò positiu que pot aportar a una societat si es practica civilment i de manera no violenta, pot ser imprescindible per enfrontar-nos al conflicte actual i a tants d'altres que es donen en les nostres societats. **Arendt no va trobar una solució definitiva, i segurament tampoc va pensar en que la desobediència es pogués exercir des d'un govern..., però va obrir un camí que hauríem de seguir.**

Ens hauríem de preguntar si la desobediència civil no violenta és un atac a la democràcia o un intent per aprofundir-la. Allò que porta a la mobilització es considera tan important perquè s'acabin produint incompliments legals. Les lleis no són justes per ser lleis, ni allò que podem considerar just deixa de ser-ho perquè una llei digui que és il·legal. Una societat que es vol democràtica hauria de veure la desobediència civil com a mostra d'un profund malestar que cal afrontar i resoldre més enllà dels vots, les majories i les minories. I convé insistir en que la legalitat o la legitimitat no depenen de majories. Els debats ètics, sobre allò just, no s'haurien de resoldre en funció de suports majoritaris.

Obrir-nos a acceptar la desobediència civil implica assumir la necessitat de pensar i repensar la nostra legalitat, les nostres legitimitats, les nostres concepcions ètiques sobre allò que és just, bo, correcte... La desobediència civil no deixa de ser un indicador dels nostres conflictes socials. Acceptar la desobediència implica atendre el malestar que existeix a la nostra societat i buscar resoldre'l, encara que això no sempre passi per donar la raó a qui desobeeix ni tampoc a qui no entra a dialogar perquè la llei està de part seva. No hauríem de perdre una ocasió més per plantejar un veritable procés de reflexió, debat sobre el lloc de la desobediència civil no violenta en una societat que es vol democràtica.

Jordi Mir és professor de filosofia moral i política a la UPF i la UAB i membre de la Junta de l'Observatori DESC.